

ЧОНКА ПРОТИ БЕЛЬГІЇ

(ČONKA v. BELGIUM)

У справі «Чонка проти Бельгії»

Європейський суд з прав людини (третя секція), засідаючи у палаті, до складу якої увійшли такі судді:

- п. Ж.-П. Коста (J.-P. Costa), Голова Суду
- п. В. Фурманн (W. Fuhrmann)
- п. П. Куріс (P. Kūris)
- п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert)
- сер Ніколас Братца (Nicolas Bratza)
- п. К. Трая (K. Traja)
- п. Веліар (Velaers), суддя *ad hoc*
- а також пані С. Долле (S. Dollé), Секретар Суду,

після нарад за зачиненими дверима 15 травня 2001 року і 15 січня 2002 року постановляє таке рішення, ухвалене в останній із зазначених вище днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 51564/99) проти Бельгії, поданою до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція) чотирма громадянами Словаччини — п. Яном Чонкою (*Ján Čonka*), пані Марією Чонковою (*Mária Čonková*), пані Надею Чонковою (*Nad'a Čonková*) та пані Ніколою Чонковою (*Nikola Čonková*) (заявники), 4 жовтня 1999 року.

2. Заявники стверджували, зокрема, що з огляду на обставини їхнього арешту та депортації до Словаччини мало місце порушення статей 5 і 13 Конвенції, а також статті 4 Протоколу № 4.

3. Заяви було передано до третьої секції Суду (пункт 1 правила 52 Регламенту Суду). Зі складу цієї секції, відповідно до пункту 1 правила 26 Регламенту Суду, було сформовано палату для розгляду справи (пункт 1 статті 27 Конвенції). Пані Ф. Тюлкен (*F. Tulkens*), суддя, обрана від Бельгії, заявила самовідвід від участі в процесі (правило 28). Відповідно, Уряд Бельгії (Уряд) призначив п. Ж. Веліара суддею *ad hoc* (пункт 2 статті 27 Конвенції та пункт 1 правила 29).

4. Ухвалою від 13 березня 2001 року палата визнала заяву частково прийнятною [*Примітка канцелярії*: Копію ухвали можна одержати в канцелярії].

5. І заявники, і Уряд подали свої зауваження по суті справи (пункт 1 правила 59).

6. Відкрите слухання відбулося 15 травня 2001 року в Палаці прав людини у Страсбурзі (пункт 2 правила 59).

На судовому розгляді були присутні:

a) від Уряду

п. К. Дебрюль (*C. Debrulle*),
генеральний директор, міністр юстиції,

уповноважена особа,

п. Р. Ержек (*R. Erges*), юрист,

консультант,

п. Ф. Бернар (*F. Bernard*),

п. Ф. Рузмон (*F. Roosemont*),

п. Т. Мішо (*T. Michaux*),

п. П. Сметс (*P. Smets*),

п. Ж. Жійо (*J. Gilliaux*),

пані І. Верхевен (*I. Verheven*),

радники;

b) від заявників

п. Ж.-Х. Ботьє (*G.-H. Beauthier*),

п. Н. ван Оверлооп (*N. van Overloop*),

п. О. де Шуттер (*O. de Schutter*),

представники.

Суд вислухав звернення п. Ботьє, п. де Шуттера, п. Ержека, п. ван Оверлоопа, п. Жійо та їхні відповіді на свої запитання.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

7. Пан Ян Чонка, пані Марія Чонкова, пані Надя Чонкова і пані Нікола Чонкова, відповідно, 1960, 1961, 1985 і 1991 років народження, — громадяни Словаччини циганського походження. Перші двоє заявників є батьками третьої та четвертої заявниць.

8. За словами заявників, у період з березня по листопад 1998 року у Словаччині вони неодноразово ставали об'єктом нападу «бритоголових» із застосуванням насильства. Зокрема, в листопаді 1998 року п. Чонку було настільки серйозно поранено під час нападу, що його довелося госпіталізувати. Було викликано поліцію, проте вона відмовилася втрутитись. Кілька днів по тому на адресу пана й пані Чонка пролунали нові образи й погрози з боку «бритоголових», проте поліція знову відмовилася втрутитись.

Через ці постійні погрози заявники вирішили утекти зі Словаччини до Бельгії, куди вони прибули на початку листопада 1998 року: п. Чонка з двома неповнолітніми дітьми 6 листопада, а пані Чонкова на два дні пізніше.

А. Клопотання заявників про притулок

9. 12 листопада 1998 року заявники попросили в Бельгії політичного притулку.

10. 3 березня 1999 року головне управління Відомства у справах іноземних громадян оприлюднило рішення міністра внутрішніх справ, яким клопотання заявників про надання їм притулку були оголошені неприйнятними на тій підставі, що вони не виконали вимогу Женевської конвенції про статус біженців і не навели достатніх доказів того, що у Словаччині справді існувала загроза їхньому життю. Всі рішення про відмову в дозволі залишитися в Бельгії супроводжувалися відмовою в дозволі на в'їзд до країни і наказом покинути її територію впродовж п'яти діб.

11. 5 березня 1999 року заявники оскаржили рішення з відмовою дозволити їм залишитися в Бельгії до Генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства (Генеральний комісар) у рамках процедури розгляду скарг у терміновому порядку.

12. 14 квітня 1999 року п. Чонку запросили до Відомства Генерального комісара з тим, щоб він виклав підстави для клопотання про притулок. На призначену співбесіду він не з'явився.

13. 23 квітня 1999 року в тюрмі м. Гент (*Ghent*), де пані Чонкову тримали під вартою в очікуванні суду, її відвідали представники Генерального комісара і поспілкувалися з нею через перекладача. 17 травня 1999 року суд із кримінальних справ м. Гент засудив її до позбавлення волі на строк вісім місяців за вчинення крадіжки.

14. 18 червня 1999 року Відомство Генерального комісара залишило без зміни рішення Відомства у справах іноземних громадян про відмову заявникам у дозволі залишитися в країні. Рішення щодо п. Чонки було вмотивоване тим, що він без поважних причин не з'явився на призначену йому співбесіду. Що стосується пані Чонкової, то приблизно на двох сторінках Генеральний комісар виклав свої міркування щодо основних суперечностей у її свідченнях і висловив серйозні сумніви у тому, що їй можна вірити.

Наприклад, пані Чонкова заявляла, серед іншого, що 4 листопада 1998 року її чоловік, п. Чонка, зазнав такого серйозного нападу з боку «бритоголових», що його довелося госпіталізувати. Було викликано поліцію, проте вона не з'явилася. Зазначений інцидент став прямою причиною їхнього рішення втекти зі Словаччини. Проте Генеральний комісар дійшов висновку, що цю заяву спростовує той факт, що квитки було придбано до зазначеного інциденту, який трапився 4 листопада: квиток пані Чонкової на літак — 2 жовтня, а квитки її чоловіка та дітей на автобус до Бельгії — 2 листопада 1998 року. Крім того, розповідь пані Чонкової про інцидент не збігалася з розповіддю її падчерки, зокрема стосовно важливого питання про те, чи побувала на місці події поліція.

Генеральний комісар зазначив у своїх рішеннях, що заявників можна депортувати до країни, з якої вони втекли (Словаччини), і що з моменту вручення заявникам цих рішень відновлювався раніше призупинений (у зв'язку з поданням апеляції в рамках термінової процедури) відлік п'ятиденного строку, впродовж якого вони мали покинути територію країни.

15. 24 червня 1999 року пані Чонкову було звільнено; при цьому їй було вручено новий наказ покинути територію країни впродовж п'яти діб, тобто до півночі 29 червня.

16. 3 серпня 1999 року заявники подали до Державної ради (*Conseil d'Etat*) клопотання про проведення судової перевірки рішення від 18 червня 1999 року і відстрочення його виконання в порядку звичайної процедури. Вони також попросили надати їм безоплатну юридичну допомогу.

17. 23 вересня 1999 року Державна рада відхилила клопотання про надання такої допомоги на підставі відсутності належної довідки про доходи, оскільки до заяви пані Чонкової, всупереч вимозі статті 676-3 Судового кодексу, було додано копію довідки, а не оригінал. Як наслідок, у рішеннях про відмову в наданні безоплатної юридичної допомоги заявникам пропонувалося самим оплатити судові витрати впродовж п'ятнадцяти днів після вручення їм цих рішень. Оскільки заявники не виконали цього, 28 жовтня 1999 року їхні заяви з проханням про проведення судової перевірки рішень і відстрочення їх виконання було вилучено з реєстру справ, що підлягають розгляду.

В. Арешт і депортація заявників

18. Наприкінці вересня 1999 року поліція м. Гент надіслала повідомлення кільком словацьким сім'ям циганського походження, і зокрема заявникам, з вимогою з'явитися 1 жовтня 1999 року до поліційної дільниці. У повідомленні, написаному голландською та словацькою мовами, зазначалося, що з'явитися необхідно для завершення оформлення матеріалів, пов'язаних з їхніми клопотаннями про притулок.

19. У поліційній дільниці, за присутності словакомовного перекладача, заявникам було вручено новий наказ покинути територію країни, датований

29 вересня 1999 року, а також рішення про вислання їх до Словаччини і взяття їх під варту з цією метою. У вручених документах, ідентичних за змістом, зазначалося, що одержувачі мають право звернутися до Державної ради з клопотанням провести судову перевірку наказу про депортацію і відстрочити його виконання, на що їм відведено шістдесят днів з моменту вручення рішення, а також оскаржити наказ про їх затримання в колегії з питань затримання (*chambre du conseil*) суду з кримінальних справ. За твердженням Уряду, декому з іноземців усе ж таки було дозволено, з міркувань гуманності або з огляду на адміністративні причини, вільно полишити поліцейну дільницю.

20. Через кілька годин заявників, разом з іншими циганськими сім'ями, було переведено до Стеноккерзельського (*Steenokkerzeel*) закритого пересильного центру, відомого як «Пересильний центр 127-біс», поблизу брюссельського аеропорту; при цьому їх супроводжував перекладач. Як видається, перекладач провів у центрі небагато часу. За твердженням Уряду, його можна було викликати до центру на прохання заявників. За словами заявників, їм сказали, що всі засоби оскарження наказу про депортацію було вичерпано.

21. Зі словацькими сім'ями під час їхнього перебування в центрі зустрілися делегація членів парламенту Бельгії, консул Словаччини, представники різних неурядових організацій та лікарі. О 22 год. 30 хв. у п'ятницю, 1 жовтня 1999 року, президент Ліги захисту прав ромів поінформував адвоката заявників п. ван Оверлоопа про затримання його клієнтів. Вважаючи, що все ще залишається їхнім представником, п. ван Оверлооп 4 жовтня 1999 року надіслав факс до Відомства у справах іноземних громадян з повідомленням, що заявники утримуються у Пересильному центрі 127-біс в очікуванні репатріації до Словаччини. Він попросив не вчиняти жодних дій щодо їхньої депортації, оскільки їм довелося піклуватися про члена сім'ї, якого було госпіталізовано. Проте п. ван Оверлооп не оскаржив ні наказу про депортацію, ні рішення про затримання, що їх було видано 29 вересня 1999 року.

22. 5 жовтня 1999 року зазначені сім'ї було відправлено до Мельсбрукського (*Melsbroek*) військового аеропорту, де їм на долонях кульковою ручкою написали номери відведених їм у літаку місць. Літак вилетів з Бельгії о 17 год. 45 хв.

23. Незабаром після того міністр внутрішніх справ у відповідь на запит парламенту від 23 грудня 1999 року заявив:

«З огляду на високу концентрацію в місті Гент пошукачів притулку, що мають словацьке громадянство, було здійснено підготовку до їхньої колективної репатріації до Словаччини. ... Повідомлення, які я одержав від мера м. Гент і генерального директора Відомства у справах іноземних громадян, свідчать, що операцію було добре підготовлено, попри те що невдале формулювання листа, відправленого поліцією м. Гент декому зі словаків, могло ввести їх в оману. І Відомство у справах іноземних громадян, і департамент поліції м. Гент були здивовані тим, як багато словаків відгукнулося на надіслане їм повідомлення. У результаті цього факту їх було затримано, і вони

перебували у Пересильному центрі 127-біс до своєї депортації кілька днів по тому. ...»

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРАКТИКА

А. Закон про іноземців

24. Процедура, пов'язана з визнанням осіб біженцями, регулюється Законом від 15 грудня 1980 року щодо в'їзду, проживання, поселення та вислання іноземців (Закон про іноземців) та Королівським указом від 8 жовтня 1981 року щодо в'їзду, проживання, поселення та вислання іноземців.

Процедура надання статусу біженців проводиться у два етапи. На першому розглядається можливість прийняття до розгляду питання щодо визнання особи біженцем, на другому вирішується питання про наявність підстав для надання такого статусу.

Інстанції, до юрисдикції яких належить вивчення питання щодо прийнятності, — це Відомство у справах іноземних громадян та, у разі подання апеляції, Генеральний комісар у справах біженців та осіб без громадянства як адміністративні інстанції, а також Державна рада, яка розглядає клопотання про проведення судової перевірки. Відповідними інстанціями на стадії розгляду питання про наявність підстав є: Відомство Генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства як адміністративний орган, Постійний трибунал з розгляду апеляцій біженців як адміністративна судова інстанція, а також Державна рада, яка розглядає адміністративні апеляції з питань права. Насамкінець, колегія з питань затримання (*chambre du conseil*) суду з кримінальних справ має юрисдикцію розглядати апеляції проти ухвал про позбавлення іноземців свободи під час провадження або після його закінчення (див. нижче).

25. Закон про іноземців містить такі положення, застосовні до даної справи:

Стаття 6

«За винятком випадків, коли це дозволено міжнародним договором, законом або Королівським указом, іноземці не можуть перебувати в Королівстві [Бельгії] більше трьох місяців, якщо інший період не вказаний у штампі візи або дозволу, що її замінює, поставленому в їхньому паспорті або проїзному документі, виданому замість паспорта.

...»

Стаття 7

«Без шкоди для будь-якого більш сприятливого положення будь-якого міжнародного договору, міністр або його чи її представник може наказати іноземцеві, який не уповноважений або не одержав дозволу перебувати більше

трьох місяців або поселитися в Королівстві, залишити його територію до встановленої дати:

...

2) якщо іноземець перебуває в Королівстві понад період, визначений відповідно до статті 6, або не може довести, що цей період ще не закінчився;

...

За таких самих обставин, якщо міністр або його чи її представник вважає це за необхідне, вони можуть віддати наказ про депортацію іноземця.

З цією метою іноземець може бути затриманий на час, необхідний суто для виконання зазначеного заходу, але не більше ніж на два місяці».

Стаття 8

«Будь-який наказ покинути територію країни або наказ про депортацію має містити посилання на конкретне положення статті 7».

Стаття 57/2

«Цим засновується Відомство Генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства. Воно функціонуватиме при Міністерстві і складатиметься з Генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства і двох помічників. Генеральний комісар і його помічники матимуть цілковиту незалежність при прийнятті рішень та висловленні своїх думок».

Стаття 57/3

«Генеральний комісар здійснюватиме керівництво Відомством Генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства.

Генеральний комісар, кандидатуру якого має запропонувати міністр і затвердити Кабінет міністрів, призначатиметься указом Короля.

Генеральний комісар призначатиметься на п'ятирічний строк. Його перебування на посаді може бути продовжене на новий строк.

...»

Стаття 63/2(1)

«У рамках процедури розгляду скарг у терміновому порядку апеляцію проти рішення міністра або його чи її представника, яке, відповідно до статті 52, забороняє іноземцям, що домагаються статусу біженця, в'їхати до Королівства або залишитися чи поселитися в ньому, слід подавати на ім'я Генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства».

Стаття 71

«Іноземці, яких було позбавлено свободи в результаті вжиття щодо них заходу відповідно до статей 7, 25, 27, 29 (частина друга), 51/5 (3) (частина чет-

верта), 52-біс (частина четверта), 54, 63/5 (частина третя), 67 і 74/6, можуть подати апеляцію проти цього заходу, звернувшись зі скаргою до колегії з питань затримання того суду з кримінальних справ, до юрисдикції якого належить місце їхнього проживання або перебування в Королівстві.

...

Зазначену в попередніх пунктах апеляцію дозволено подавати повторно, з інтервалом у місяць.

...»

Стаття 72

«Колегія з питань затримання повинна ухвалити рішення щодо апеляції упродовж п'яти робочих днів з дати її подання, заслухавши аргументи іноземця або його чи її адвоката, а також думку Державної ради.

... Якщо колегія з питань затримання не ухвалить рішення впродовж зазначеного періоду, іноземець має бути звільнений.

Колегія з питань затримання повинна розглянути питання щодо законності наказів про затримання і депортацію, але не має повноважень визначати їхню обгрунтованість.

Рішення колегії з питань затримання може бути оскаржене іноземцем, Державною радою, а також за обставин, зазначених у пункті 74, міністром або його чи її представником.

При цьому процедура оскарження така сама, як і та, що передбачена законодавчими положеннями про досудове тримання під вартою, за винятком положень, що стосуються санкцій на арешт, слідчих суддів, заборони контактів, тимчасового звільнення або звільнення під заставу, а також права на ознайомлення з адміністративними матеріалами.

Адвокат іноземця може ознайомитися з матеріалами справи у канцелярії відповідного суду впродовж двох робочих днів, що передують розгляду справи.

Секретар повинен повідомити адвоката про ухвалені рішення рекомендованим листом».

Стаття 73

«Якщо колегія з питань затримання вирішить, що іноземець не повинен залишатися під вартою, його чи її буде звільнено, шойно це рішення стане остаточним.

Міністр може розпорядитися, щоб іноземець проживав у призначеному місці до виконання наказу про депортацію або до ухвалення рішення щодо його апеляції».

26. Рішенням від 14 березня 2001 року касаційний суд скасував постанову відділу обвинувачень апеляційного суду міста Льєж (*Liege*) про звільнення іноземця. Відділ обвинувачень постановив, що, на порушення статті 13 Конвенції,

органи влади позбавили іноземця ефективного засобу юридичного захисту, витлумачивши той факт, що подання апеляції до Державної ради не є підставою для призупинення виконання судового рішення, як такий, що означає законність примусового вислання нелегальних іммігрантів. Касаційний суд постановив, що, навпаки, питання про те, чи іноземець, який звернувся з проханням про надання йому статусу біженця, має ефективний засіб юридичного захисту для цілей статті 13, слід розглядати у світлі процедури в цілому. Зауваживши, що апеляція в рамках термінової процедури до Генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства є підставою для призупинення виконання судового рішення і що при поданні клопотання до Державної ради про проведення судової перевірки іноземці мали право водночас клопотати про відстрочення виконання згідно зі звичайною або невідкладною процедурою, він дійшов висновку, що ці засоби, взяті в цілому, задовольняли вимоги статті 13 Конвенції.

В. Процедура термінового розгляду в Державній раді

27. Відповідні положення Королівського указу від 5 грудня 1991 року, яким було запроваджено процедуру розгляду Державною радою скарг у терміновому порядку, передбачають таке:

Стаття 16

«У випадках, визнаних невідкладними, статті 7 і 11–14 не застосовуються.

У таких випадках голова Ради може викликати повісткою заявників, відповідача, будь-яку причетну до справи сторону та будь-яких осіб, зацікавлених у результаті розгляду справи, на слухання (яке може бути проведене вдома у голови Ради), призначене на певний час, у тому числі й у неробочий день, повідомивши про це за кілька днів або за кілька годин.

Наказ має бути вручений королівському адвокатові або призначеному членові Королівської адвокатури.

У відповідних випадках у повістці необхідно зазначити, чи доступні для ознайомлення матеріали адміністративної справи.

Якщо протилежна сторона наперед не подала матеріалів адміністративної справи, вона повинна передати їх голові Ради під час слухання; при цьому голова може відкласти слухання, щоб представник Королівської адвокатури, заявники та будь-яка причетна до справи сторона могли ознайомитися з ними.

Голова Ради може віддати наказ про негайне виконання судового рішення».

Стаття 25

«Клопотання про вжиття тимчасових заходів мають подаватися окремо від клопотань про відстрочення виконання або про проведення судової перевірки.

Клопотання має бути підписане стороною, особою, зацікавленою в результаті розгляду справи, або адвокатом, який відповідає вимогам, передбаченим у пункті 2 статті 19 консолідованих законів».

Стаття 33

«Якщо заявник, що просить про відстрочення виконання рішення, водночас домагається вжиття невідкладних тимчасових заходів, то до його заяви застосовується стаття 25. Статті 29–31 не застосовуються.

У випадках, визнаних невідкладними, голова Ради може викликати повісткою сторони та будь-яких осіб, зацікавлених у результаті розгляду справи, на слухання (яке може бути проведене вдома у голови), призначене на певний час, у тому числі й у неробочий день, повідомивши про це за кілька днів або за кілька годин.

Наказ має бути вручений королівському адвокату або призначеному членові Королівської адвокатури.

У відповідних випадках у повістці необхідно зазначити, чи доступні для ознайомлення матеріали адміністративної справи.

Голова Ради може віддати наказ про негайне виконання судового рішення».

28. Практична інструкція Державної ради стосовно «процедури, якої слід дотримувати черговому персоналові у вихідні дні», містить такий фрагмент щодо «прийому клопотань про відстрочення виконання судового рішення в рамках невідкладної процедури»:

«Приймальник повинен зв'язатися з черговим суддею, представником Королівської адвокатури та судовим секретарем для визначення ступеня терміновості та узгодження дати слухання. У випадках, пов'язаних з "іноземцями", на прохання судді секретар повинен зв'язатися з Відомством у справах іноземних громадян, щоб уточнити призначену дату репатріації і попросити підтвердити її факсом. У всіх випадках, пов'язаних з "іноземцями", рекомендується визначати міністра внутрішніх справ і Генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства як протилежні сторони. У випадках, пов'язаних з перспективою швидкої репатріації, також матиме сенс видати наказ про особисту присутність заявника».

29. У практиці Державної ради є кілька справ, коли вона приймала ухвалу про відстрочення виконання наказу про депортацію того самого дня, коли було подано клопотання про призупинення в рамках невідкладної процедури, наступного дня або, так чи інакше, до спливу строку, відведеного на те, щоб покинути територію країни. Ці ухвали містяться в матеріалах таких справ: № 40.383 від 20 вересня 1992 року, 51.302 від 25 січня 1995 року, 57.807 від 24 січня 1996 року, 75.646 від 2 вересня 1998 року, 81.912 від 26 липня 1999 року, 84.741 від 18 січня 2000 року і 85.025 від 1 лютого 2000 року.

Державна рада також постановила, що вона уповноважена розглядати клопотання про проведення судової перевірки наказів про депортацію (див., на-

приклад, такі ухвали: № 56.599 від 4 грудня 1995 року, 57.646 від 19 січня 1996 року, 80.505 від 28 травня 1999 року і 85.828 від 3 березня 2000 року).

С. Інші матеріали

30. У серпні 1999 року різко збільшилася кількість пошукачів притулку зі Словаччини. За перші сім місяців 1999 року в середньому подавалися 22 заяви щомісяця, у тому числі 51 заява лише в липні, проте у період з 1 по 24 серпня 1999 року було подано одразу 359 заяв. В останній із зазначених днів генеральний директор Відомства у справах іноземних громадян написав листа міністрові внутрішніх справ та генеральному комісарові у справах біженців та осіб без громадянства, сповіщаючи їх про свій намір швидко розглянути заяви громадян Словаччини з проханням про надання притулку, з тим щоб дати іншим потенційним заявникам чіткий негативний сигнал.

31. «Записка з генеральними директивами щодо загальної імміграційної політики», схвалена Кабінетом міністрів 1 жовтня 1999 року, містила, *inter alia*, таке положення:

«Нині розглядається план колективної репатріації, покликаний водночас послати сигнал владі Словаччини і депортувати велику кількість нелегальних іммігрантів, з присутністю яких більше не можна миритися».

32. Доповідь щодо ситуації в Словаччині від 15 червня 1998 року, підготовлена Європейською комісією проти расизму та нетерпимості, містила таке положення:

«У Словаччині, як і в кількох інших країнах Центральної та Східної Європи, роми/цигани належать до найупослідженіших груп населення. За винятком поодиноких випадків, вони живуть за межами соціуму, відірвані від відповідальних за прийняття рішень центрів та основних течій політичної думки. Вони часто стають жертвами насильства з боку "бритоголових" і регулярно зазнають поганого поводження та дискримінації з боку органів влади».

33. Ще одна доповідь, на яку посилаються заявники і яку після спільної місії у Словаччині в лютому 1999 року склало Відомство у справах іноземних громадян та Відомство генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства, як видається, підтверджує наявність серйозної дискримінації ромів, до яких ставляться як до нижчого класу.

ЩОДО ПРАВА

І. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

34. Заявники стверджували, що їхній арешт у поліцейській дільниці м. Гент 1 жовтня 1999 року становив порушення пункту 1 статті 5 Конвенції, у відповідній частині якого сказано:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої проводиться процедура депортації або екстрадиції».

35. Суд зауважив, що у своїй ухвалі щодо прийнятності заяви він долучив до матеріалів справи попереднє заперечення Уряду, у якому йшлося про те, що заявники не вичерпали усіх національних засобів юридичного захисту, оскільки не подали апеляції до колегії з питань затримання суду з кримінальних справ відповідно до статті 71 Закону про іноземців.

36. Що стосується аргументів, заявники заперечили, що арешт був необхідним для забезпечення їхнього виїзду з Бельгії. Насамперед вони скаржилися на те, яким чином їх було заарештовано, кажучи, що їх заманили в пастку, оскільки примусили повірити, що їхня явка до поліційної дільниці була необхідна для завершення оформлення документів, пов'язаних з їхніми клопотаннями про притулок, тоді як від самого початку єдиним наміром органів влади було позбавити їх свободи. Таким чином, їх ввели в оману щодо цілі їхньої явки до поліційної дільниці, і, відповідно, мало місце зловживання владою, яке становило порушення пункту 1 статті 5.

Отже, не можна ставити заявникам за провини те, що вони більше не довіряють органам влади і що вони вирішили не подавати апеляції до бельгійських судів. За даних обставин будь-яка така апеляція була б даремною. Влада заманила заявників у пастку, їх зібрали разом у рамках операції колективної репатріації і відправили до закритих центрів, де їм сказали, що вони не мали права на апеляцію; відповідно, вони не могли безпосередньо поспілкуватися зі своїм адвокатом, п. ван Оверлоопом.

Пан ван Оверлооп не знав про затримання своїх клієнтів до п'ятниці, 1 жовтня 1999 року, коли його про це поінформував президент Ліги захисту прав ромів. Відтоді, як заявників було заарештовано, і до виконання наказу про депортацію прямий контакт між ними та їхнім адвокатом не був можливим, зокрема їм не дозволялося приймати телефонні дзвінки ззовні. Як вважається, вони мали змогу подзвонити самі, але були переконані, що оскаржити затримання неможливо.

Отже, п. ван Оверлооп не міг би подати апеляцію до колегії з питань затримання у місті Гент до понеділка, 4 жовтня. Оскільки колегія засідає лише по понеділках, середах та п'ятницях, справу не можна було б розглянути до середи, 6 жовтня, а літак із заявниками на борту вилетів із Бельгії у вівторок, 5 жовтня.

37. Уряд зауважив, що 3 березня і 18 червня 1999 року заявникам було вручено накази покинути територію країни, у яких чітко вказувалося, що в разі не-

виконання наказу їх можуть затримати з метою депортації. Тож заявники мали добре розуміти, що дозволений строк їхнього перебування в країні закінчився. Крім того, суд із кримінальних справ м. Гент визнав пані Чонкову винною у вчиненні крадіжки. За таких обставин було б абсурдно припускати, що дії заявників були добросовісними. Навпаки, до їхньої справи слід було застосувати доктрину «чистих рук» або правило *nemo auditur*.

Далі, той факт, що текст повідомлення був потенційно двозначним, не є достатньою підставою для висновку, що мало місце зловживання владою. Це — серйозне обвинувачення, яке було б правомірним лише у тому разі, якби дії органів влади ґрунтувалися виключно на незаконних підставах, а це вочевидь було не так. Крім того, міністр внутрішніх справ публічно висловив жаль з приводу «невдалого формулювання» повідомлення. Однак той факт, що інших іноземців, які, одержавши повідомлення, з'явилися до поліційної дільниці, було звільнено після розгляду їхніх справ, свідчить, що повідомлення не розсилалися з єдиною метою здійснення арештів. Навіть якби це було саме так, все ж метод, який було використано, був кращим, ніж здійснення арештів іноземців за місцем їхнього проживання або за місцем навчання їхніх дітей. Отже, якщо й можна вести мову про хитрощі, то це були «невеликі хитрощі».

Уряд не побачив підстав для твердження, що заявників було позбавлено можливості подати апеляцію до колегії з питань затримання суду з кримінальних справ. На його думку, якщо заявники змогли подати заяву до Європейського суду з прав людини, то за тих самих обставин вони також могли подати заяву й до колегії.

38. Суд зауважив, що арешт заявників з метою депортації з Бельгії є загальною підставою. Отже, до даного випадку застосовний пункт 1 (f) статті 5 Конвенції. Як вважається, заявники оспороюють необхідність їхнього арешту з такою метою; однак пункт 1 (f) статті 5 не вимагає наявності розумних підстав вважати затримання особи, щодо якої проводиться процедура депортації, необхідним, наприклад, щоб запобігти вчиненню нею правопорушення або здійсненню втечі. У цьому відношенні пункт 1 (f) статті 5 передбачає інший рівень правового захисту, ніж пункт 1 (c) статті 5: підпункт (f) вимагає лише, щоб заходи вживалися для цілей «процедури депортації» (див. рішення у справі «Чагал проти Сполученого Королівства» (*Chahal v. the United Kingdom*) від 15 листопада 1996 року, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-V, с. 1862, п. 112).

39. Коли йдеться про «законність» затримання, у тому числі коли запитується, чи було дотримано «процедури, встановленої законом», Конвенція посиляється переважно на обов'язок дотримувати матеріально-правових і процесуальних норм національного права, але, крім того, вимагає, щоб позбавлення свободи не суперечило цілі статті 5, а саме — захисту особи від сваволі держави (див., серед інших джерел, рішення у справах «Боцано проти Франції» (*Bozano v. France*) від 18 грудня 1986, серія A, № 111, с. 23, п. 54, і Чагала, згаданого вище, с. 1864, п. 118).

40. У цій справі заявники одержали письмове повідомлення наприкінці вересня 1999 року із запрошенням з'явитися до поліційної дільниці м. Гент 1 жовтня «для завершення оформлення документів, пов'язаних з їхніми клопотаннями про притулок». Коли вони прибули до поліційної дільниці, їм було вручено наказ покинути територію країни, датований 29 вересня 1999 року, а також рішення про їхнє вислання до Словаччини і арешт з цією метою. Кілька годин по тому їх було переведено до Стенонкерзельського закритого пересильного центру.

41. Суд взяв до уваги думку Уряду, згідно з якою, хоча формулювання повідомлення було явно невдалим, що публічно визнав міністр внутрішніх справ (див. пункт 23 вище), це не є достатньою підставою, щоб визнати неправомірною усю процедуру арешту або кваліфікувати її як зловживання владою.

Хоча Суд має певні сумніви щодо відповідності такої практики бельгійському законодавству, особливо з огляду на те, що в даному випадку ця практика не була розглянута компетентним національним судом, проте Конвенція вимагає, щоб будь-який захід, що позбавляє особу свободи, не суперечив цілі статті 5, а саме — захисту особи від сваволі держави (див. пункт 39 вище). Попри те що Суд жодним чином не виключає допустимості певних хитрощів, до яких удається поліція, наприклад, з метою підвищення ефективності боротьби зі злочинністю, проте дії, за допомогою яких органи влади намагаються здобути довіру пошукачів притулку, щоб заарештувати й потім депортувати їх, можуть розглядатися як такі, що суперечать загальним принципам, прямо чи опосередковано передбаченим Конвенцією.

Стосовно цього були всі підстави вважати, що, хоча формулювання повідомлення було «невдалим», це сталося не внаслідок неувважності; навпаки, таким його зробили навмисно, для того щоб забезпечити явку якомога більшої кількості тих, хто одержав повідомлення. На слуханні адвокат Уряду послався у цьому зв'язку на «невеликі хитрощі», до яких свідомо вдалися органи влади, щоб забезпечити успіх запланованої ним «колективної репатріації» (див. пункт 23 вище).

42. Суд нагадав, що список винятків із права на свободу, закріпленого пунктом 1 статті 5, є вичерпним, і лише вузьке тлумачення цих винятків узгоджується з метою зазначеного положення (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «К.-Ф. проти Німеччини» (*K.-F. v. Germany*) від 27 листопада 1997 року, *Reports* 1997-VII, с. 2975, п. 70). На думку Суду, ця вимога повинна стосуватися також і надійності таких повідомлень, як те, що було надіслане заявникам, незалежно від того, легально чи нелегально перебувають реципієнти в країні. З цього випливає, що навіть у випадку осіб, дозволений строк перебування яких у країні закінчився, свідоме рішення органів влади, спрямоване на сприяння запланованій операції вислання іноземців або підвищення її ефективності за допомогою введення їх в оману стосовно мети повідомлення з тим, щоб було легше позбавити їх свободи, несумісне зі статтею 5.

43. Зазначена обставина має стосунок до питання, що далі постало перед Судом, а саме — до попереднього заперечення Уряду, яке Суд раніше долучив до матеріалів справи. У цьому зв'язку Суд нагадав, що з огляду на пункт 1 статті 35 Конвенції заявник повинен мати змогу безперешкодно користуватися наявними засобами юридичного захисту, достатніми для того, щоб забезпечити йому компенсацію за стверджувані порушення. Існування зазначених засобів юридичного захисту має бути достатньо реальним не лише в теорії, а й на практиці, адже без цього їм бракуватиме необхідної доступності та ефективності (див., серед інших джерел, рішення у справі «Акдівар та інші проти Туреччини» (*Akdivar and Others v. Turkey*) від 16 вересня 1996 року, *Reports* 1996-IV, с. 1210, п. 66).

44. У даній справі Суд встановив кілька чинників, що безперечно вплинули на доступність засобу юридичного захисту, який, за твердженням Уряду, не було застосовано. Зокрема, це той факт, що інформація стосовно наявних засобів юридичного захисту, яку заявники отримали з прибуттям до поліційної дільниці, була надрукована дрібним шрифтом і мовою, якої вони не розуміли; допомогти великій кількості циганських сімей, які прибули до поліційної дільниці, зрозуміти зміст адресованих їм усних і письмових повідомлень мав лише один перекладач, і хоча він був присутній у поліційній дільниці, проте не залишився допомагати їм на період їхнього перебування в закритому центрі. Зрозуміло, що за таких обставин заявники під час перебування у поліційній дільниці мали небагато шансів зв'язатися з адвокатом за допомогою перекладача, і хоча вони могли подзвонити адвокатам із закритого пересильного центру, але там уже не мали змоги скористатися послугами перекладача; попри ці труднощі, органи влади не запропонували їм жодної форми правової допомоги ні в поліційній дільниці, ні у пересильному центрі.

45. Крім того — і цей чинник, на думку Суду, був вирішальним, — як засвідчив на слуханні адвокат заявників (причому Уряд не заперечував його твердження), він дізнався про зазначені події і про ситуацію, в якій опинилися його клієнти, о 22 год. 30 хв. у п'ятницю, 1 жовтня 1999 року, так що будь-яке звернення до колегії з питань затримання уже не мало сенсу, оскільки, якби він подав заяву до колегії 4 жовтня, справу було б розглянуто не раніше 6 жовтня, тобто через день після вислання заявників, здійсненого 5 жовтня. Таким чином, хоч він і вважав, що все ще захищає інтереси заявників (див. пункт 21 вище), проте не міг подати заяву до колегії.

46. Конвенція покликана гарантувати не теоретичні й ілюзорні, а практичні й ефективні права (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Метьюз проти Сполученого Королівства» (*Matthews v. the United Kingdom*) [GC], № 24833/94, п. 34, ECHR 1999-I). Що стосується доступності засобу юридичного захисту в сенсі пункту 1 статті 35 Конвенції, то це означає, *inter alia*, що обставини, добровільно створювані органами влади, мають бути такими, щоб заявники мали реальну можливість скористатися засобом юридичного захисту. У цій справі такого не сталося, а тому попереднє заперечення слід відхилити.

Отже, було допущено порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 2 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

47. Заявники стверджували про порушення пункту 2 статті 5 Конвенції, який передбачає:

«Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього».

Вони заявили, що їм було надано недостатньо інформації про причини їхнього арешту, і, отже, вони не мали змоги скористатися засобом юридичного захисту, на який мали право відповідно до пункту 4 статті 5 Конвенції. Жоден представник Міністерства внутрішніх справ, що видало накази від 29 вересня 1999 року з вимогою покинути територію країни, не надав особам, затриманим у поліційній дільниці міста Гент, ніякої офіційної інформації. Їм довелося обмежитися інформацією, що містилася у вручених їм документах. Однак ця інформація була неповною, оскільки не містила достатньо детального викладу правових і фактичних підстав їхнього арешту, заходів, пов'язаних з висланням, та наявних у них засобів юридичного захисту.

48. Уряд заявив, що вимоги пункту 2 статті 5 було виконано буквально, і пояснив, що підстави затримання було наведено в наказі, виданому 29 вересня 1999 року і врученому заявникам у поліційній дільниці два дні по тому. Папери було вручено в присутності словакомовного перекладача, який міг надати зацікавленим особам будь-які потрібні їм пояснення щодо змісту документа.

49. У своїй ухвалі щодо прийнятності заяви згідно з пунктом 2 статті 5 Суд зазначив, що долучає до матеріалів справи попереднє заперечення Уряду. Оскільки зазначене заперечення таке саме, як і те, що стосувалося пункту 1 статті 5, і з огляду на висновок, наведений у пункті 46 вище, воно також має бути відхилене.

50. Що стосується аргументів, Суд нагадав, що пункт 2 статті 5 містить елементарну вимогу, щоб кожного заарештованого було поінформовано, чому його позбавляють свободи. Це положення є невід'ємною частиною системи юридичного захисту, передбаченої статтею 5: згідно з пунктом 2, кожному заарештованому необхідно пояснити зрозумілою йому, простою, непрофесійною мовою суттєві правові та фактичні підстави його арешту, з тим щоб він міг, якщо вважає це за доцільне, оскаржити в суді законність свого арешту відповідно до пункту 4. Хоча цю інформацію слід надати «негайно» (французькою мовою: «*dans le plus court délai*»), цю вимогу не слід пов'язувати з діями офіційної особи, що здійснює арешт, під час самого арешту. Те, чи зміст і негайність надання інформації були достатніми, слід визначати з огляду на специфіку кожної справи (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Мюррей проти Сполученого Королівства» (*Murray v. the United Kingdom*) від 28 жовтня 1994 року, серія A, № 300-A, с. 31, п. 72).

51. У даній справі, коли заявники прибули до поліційної дільниці, їм пред'явили санкцію на арешт. У врученому їм з цією метою документі зазначалося, що санкцію на арешт було видано на підставі пункту 2 частини першої статті 7 Закону про іноземців, з огляду на ризик того, що вони можуть спробувати ухилитися від депортації. У примітці до документів було згадано апеляцію до колегії з питань затримання суду з кримінальних справ як наявний спосіб оскарження наказу про затримання.

52. Суд уже взяв до уваги, що під час арешту заявників у поліційній дільниці був присутній словакомовний перекладач, головним завданням якого було інформування іноземців про зміст одержаних ними усних і письмових повідомлень, зокрема санкції на їхній арешт. Незважаючи на те що в даній справі ці заходи самі по собі на практиці виявилися недостатніми, щоб дати заявникам змогу подати апеляцію до колегії з питань затримання (див. пункт 46 вище), проте інформація, яку завдяки їм було надано заявникам, усе ж таки задовольняла вимоги пункту 2 статті 5 Конвенції. Отже, порушення цього положення допущено не було.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 4 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

53. Заявники також стверджували про порушення пункту 4 статті 5 Конвенції, у якому сказано:

«Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним».

У своєму поданні вони зазначили, що єдиним наявним у них засобом оскарження затримання була апеляція до колегії з питань затримання суду з кримінальних справ, відповідно до статті 71 Закону про іноземців. Однак цей засіб не задовольняє вимоги пункту 4 статті 5, оскільки колегія проводить лише дуже обмежений розгляд наказів про затримання, виданих відповідно до статті 7 Закону про іноземців. При цьому розглядається лише питання законності процедури затримання; колегія не бере до уваги пропорційність затримання, тобто питання про те, чи, з огляду на специфіку даної конкретної справи, затримання було обґрунтованим. Крім того, у цій справі обставини арешту заявників були такими, що подання апеляції до колегії з питань затримання виявилось неможливим (див. пункт 36 вище).

54. Уряд, зі свого боку, заявив, що зазначений засіб юридичного захисту задовольняв усі вимоги пункту 4 статті 5.

55. Найперше Суд дійшов висновку, що факт звільнення заявників 5 жовтня 1999 року в Словаччині не робить заяву безпредметною, оскільки дане позбавлення свободи тривало упродовж п'яти днів (пор. рішення у справі «Фокс,

Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (*Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*) від 30 серпня 1990 року, серія А, № 182, с. 20, п. 45). Проте він зауважив, що аргументи Уряду стосовно цього питання такі самі, як і ті, що їх він висунув на обґрунтування свого попереднього заперечення проти тверджень про порушення пунктів 1, 2 і 4 статті 5 Конвенції (див. пункти 37 і 49 вище). А тому Суд спирається на свій висновок про те, що заявники були позбавлені можливості подати будь-яку апеляцію, яка мала б вагу, до колегії з питань затримання (див. пункт 46 вище). Отже, немає сенсу вирішувати, чи відповідає юрисдикція колегії з питань затримання вимогам пункту 4 статті 5.

Таким чином, було допущено порушення пункту 4 статті 5 Конвенції.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 4 ПРОТОКОЛУ № 4

56. Заявники стверджували порушення статті 4 Протоколу № 4, у якій сказано: «Колективне вислання іноземців заборонено».

Згідно з їхньою аргументацією, вираз «колективне вислання» слід розуміти як такий, що означає будь-яке «колективне здійснення заходів щодо вислання». Положення втрачає сенс, якщо розмежувати попереднє рішення та виконання заходу, оскільки нині законодавство кожної держави-члена вимагає прийняття конкретного формального рішення, що передуює висланню, а тому розмежування такого роду означало б неможливість надалі оскаржувати колективне вислання і стаття 4 Протоколу № 4 втратила б усяке практичне значення.

Заявники дійшли висновку, зокрема, що накази про їхнє вислання відбивали рішучість органів влади знайти колективне рішення щодо ситуації навколо групи осіб, у даному випадку циганів зі Словаччини. За їхніми словами, це засвідчували деякі офіційні документи, зокрема лист, відправлений 24 серпня 1999 року генеральним директором Відомства у справах іноземних громадян міністрові внутрішніх справ і генеральному комісарові у справах біженців та осіб без громадянства, у якому генеральний директор заявив, що клопотання про надання притулку громадянам Словаччини будуть швидко розглянуті, з тим щоб дати іншим потенційним заявникам чіткий негативний сигнал. Заявники також послалися на схвалену Кабінетом міністрів 1 жовтня 1999 року «Записку з генеральними директивами щодо загальної імміграційної політики», що містила таке положення: «Нині розглядається план колективної репатріації, покликаний водночас послати сигнал владі Словаччини і депортувати велику кількість нелегальних іммігрантів, з присутністю яких більше не можна миритися» (див. пункт 31 вище). Далі, 23 грудня 1999 року міністр внутрішніх справ, відповідаючи на запитання у парламенті, заявив: «З огляду на високу концентрацію в місті Гент пошукачів притулку, що мають словацьке громадянство, було здійснено підготовку до їхньої колективної репатріації до Словаччини» (див. пункт 23 вище).

Заявники доводили, що ці елементи вказують на існування загальної системи колективного поводження з групами осіб від моменту прийняття рішення про їхнє вислання до його виконання. У цьому зв'язку примітним є те, що органи влади назвали цей процес «Операція Гольф». Отже, незалежно від формального характеру цих рішень, не було підстав сказати, що в даній справі мав місце «розумний та об'єктивний розгляд конкретних обставин кожного з іноземців, що входять до групи».

57. Уряд висловив заперечення проти цього аргументу, вказавши на те, що заявники не оскаржили рішення — які, за їхнім твердженням, становлять порушення, а саме: рішення від 29 вересня 1999 року, — у Державній раді, зокрема за допомогою подання клопотання про відстрочення виконання в рамках невідкладної процедури.

Суд зауважив, що зазначений засіб юридичного захисту є тим самим, на який Уряд послався у зв'язку з твердженням про порушення статті 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 4 Протоколу № 4. Отже, це заперечення слід додати до матеріалів справи і вивчити разом зі скаргою на порушення зазначених положень.

58. З приводу заяви про окремо взяте порушення статті 4 Протоколу № 4 Уряд послався на рішення Суду у справі «Андрик проти Швеції» (*Andric v. Sweden*) ((ухв.), № 45917/99, від 23 лютого 1999 року), у якій скаргу було визнано неприйнятною, на обґрунтування свого твердження, що вислання не є колективним, коли імміграційний статус іноземця було визначено на індивідуальній основі й на підставі об'єктивних даних у спосіб, що дає йому змогу оскаржити рішення про вислання. Хоча накази залишити територію країни, видані 29 вересня 1999 року, замінили попередні накази, проте і Відомство у справах іноземних громадян, і Відомство генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства — незалежний, безсторонній квазісудовий орган — надали заявникам можливість висловити свої аргументи. У рішенні щодо пані Чонкової на трьох сторінках тексту, надрукованого дрібними літерами, детально викладено причини його ухвалення і наведено пояснення, чому в країні її походження їй не загрожує поводження, несумісне зі статтею 3 Конвенції. Що стосується п. Чонки, то він навіть не виявив бажання прийти у призначений час до генерального комісара, хоч одержав відповідне повідомлення.

Знову увагу було привернуто до ситуації з іноземцями у поліційній дільниці міста Гент, оскільки декому з пошукачів притулку, чий заяви було раніше відхилено, все ж таки було дозволено вільно піти звідти, зокрема з міркувань гуманності або з огляду на адміністративні причини. Вивчення деяких індивідуальних справ, у тому числі справи сім'ї Чонка, тривало аж до того моменту, коли заявники опинилися на борту літака, оскільки кожному главі сім'ї було виплачено соціальну допомогу на жовтень, визначену з округленням до одного бельгійського франка і з урахуванням кількості членів у кожній сім'ї. Коротко кажучи, вимоги статті 4 Протоколу № 4 було повністю задоволено.

59. Суд нагадав свою практику, відповідно до якої колективне вислання, у сенсі статті 4 Протоколу № 4, слід тлумачити як будь-який захід, що примушує групу іноземців покинути межі країни, за винятком випадку, коли такий захід вжито на підставі розумного й об'єктивного вивчення конкретної справи кожного окремого іноземця у групі (див. справу Андрика, згадану вище). Проте це не означає, що в разі задоволення останньої умови обставин виконання наказів про вислання не відіграють жодної ролі при визначенні того, чи було додержано положення статті 4 Протоколу № 4.

60. У даній справі клопотання заявників про надання притулку були відхилені рішеннями від 3 березня 1999 року, залишеними без зміни 18 червня 1999 року. Рішення від 3 березня 1999 року, в яких було зазначено відповідні підстави, супроводжувалися виданим того самого дня наказом покинути територію країни. Їх було ухвалено після розгляду особистих обставин кожного заявника на підставі їхніх свідчень. Рішення від 18 червня 1999 року, підстави яких також були пов'язані з особистими обставинами, містили посилення на наказ від 3 березня 1999 року з вимогою покинути територію країни, виконання якого було призупинено внаслідок подання апеляцій у рамках процедури термінового розгляду.

61. Однак Суд зауважив, що зазначені накази про взяття під варту і депортацію, які є предметом розгляду, було видано на примусове виконання наказу з вимогою покинути територію країни від 29 вересня 1999 року, виданого виключно на підставі пункту 2 частини першої статті 7 Закону про іноземців, а єдиним посиленням на особисті обставини заявників було зазначення того факту, що тривалість їхнього перебування в Бельгії перевищила три місяці. Зокрема, у документі не згадувались ні їхнє клопотання про надання притулку, ні рішення від 3 березня і 18 червня 1999 року. Так, зазначені рішення супроводжувалися ще й наказом покинути територію країни, але сам по собі той наказ не санкціонував арешту заявників. Отже, вперше санкція на арешт заявників з'явилася в рішенні від 29 вересня 1999 року; її правова підстава не стосувалась їхнього клопотання про надання притулку, та все ж таки була достатньою для виконання оспорюваних заходів. За цих обставин, а також з огляду на те, що з великою кількістю осіб однакового із заявниками походження сталося те саме, що і з ними, Суд дійшов висновку, що застосована процедура примушує сумніватися в тому, що це вислання не було колективним.

62. Цей сумнів посилюють кілька фактів: по-перше, перед депортацією заявників відповідальні за це органи влади оголосили про намір провести такі операції та проінструктували відповідну інстанцію стосовно їх проведення (див. пункти 30 і 31 вище); по-друге, від усіх іноземців, про яких ідеться, зажадали з'явитися на поліційну дільницю в той самий час; по-третє, вручені їм накази покинути територію країни, так само як і санкції на арешт, містили однакові формулювання; по-четверте, зазначеним іноземцям було дуже складно зв'язатися з адвокатом; насамкінець, процедуру щодо надання притулку не було завершено.

63. Іншими словами, у жоден момент від вручення іноземцям повідомлення про явку в поліційну дільницю і до їхнього вислання процедура не забезпечувала достатніх гарантій того, що особисті обставини кожної з цих осіб було справді враховано в індивідуальному порядку.

Таким чином, було допущено порушення статті 4 Протоколу № 4.

V. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

64. За словами заявників, вони не мали такого засобу оскарження стверджуваних порушень статті 3 Конвенції та статті 4 Протоколу № 4, який задовольняв би вимоги статті 13 Конвенції, що передбачає:

«Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

65. Заявники стверджували, що процедура розгляду апеляцій генеральним комісаром у справах біженців та осіб без громадянства не забезпечує гарантій, передбачених статтею 13. По-перше, у такому випадку іноземець не має гарантії, що його аргументи буде вислухано, хай навіть така практика і була звичною, оскільки відповідне його право не є офіційно визнаним. По-друге, він не має доступу до матеріалів своєї справи, не може ознайомитися з протоколом слухання або клопотати про долучення його міркувань до справи. Що стосується засобів захисту, пов'язаних зі зверненням до Державної ради, то вони не є ефективними для цілей статті 13, оскільки не ведуть автоматично до відстрочення виконання. У справах про вислання, в яких виконання оспорюваного державного заходу спричинило незворотні наслідки, ефективність засобу юридичного захисту залежала від того, чи є він підставою для призупинення виконання судового рішення, тобто від того, чи задовольняє він вимогу статті 13 Конвенції.

66. Зокрема, що стосується засобів юридичного захисту, пов'язаних зі зверненням до Державної ради в рамках невідкладної процедури, заявники визнали, що насправді рішення Державної ради було ухвалено до виконання наказу про депортацію, проте вони стверджували, що закон не гарантував цього і що адміністративні органи влади мали повне право виконати наказ про депортацію, не дочекавшись зазначеного рішення. Крім того, позитивна відповідь на такі апеляції дається лише у 1,36 % випадків. Мимохідь слід також зауважити, що Державна рада дотримується думки, що, покинувши територію Бельгії, іноземці втрачають інтерес до провадження, і відмовляється від юрисдикції щодо анулювання чи призупинення наказів з вимогою покинути територію країни, якщо вони є лише засобом виконання іншого рішення, за винятком випадку, коли у скарзі наводяться нові підстави, відмінні від тих, що на них заявник посилався при оспорюванні рішення, на виконання якого було видано такий наказ.

67. Уряд заявив, що ефективність наявних засобів юридичного захисту слід визначати загалом, з урахуванням того, що бельгійське законодавство передбачає дві категорії засобів юридичного захисту, які можна використовувати послідовно або одночасно для оскарження наказів про депортацію, виданих Відомством у справах іноземних громадян. Одна апеляція подається до генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства, інша — до Державної ради.

68. Відомство генерального комісара є незалежним, безстороннім квазісудовим органом, що підтвердив нещодавно касаційний суд у рішенні від 14 березня 2001 року (див. пункт 26 вище). Апеляції до генерального комісара автоматично призупиняють виконання судового рішення, і ця процедура передбачає кілька процесуальних гарантій. Таким чином, у рішеннях комісара мають наводитися належні підстави з урахуванням усіх відповідних обставин справи. Процедура не порушує принципу рівності сторін змагального судового процесу, адже кожне рішення у справах про надання притулку має ґрунтуватися на доказах та інформації, відомих пошукачеві статусу біженця, загальновідомих або принаймні таких, що стали предметом дискусії сторін.

У даній справі пані Чонкова детально виклала свої аргументи представникам Відомства генерального комісара, які вислухали їх через перекладача. Вона не звернулася з проханням про допомогу адвоката, хоча мала таке право. Пан Чонка навіть не прийшов на співбесіду у призначений йому час.

69. Апеляцію проти рішення генерального комісара слід подавати до Державної ради у формі заяви з проханням про проведення судової перевірки та призупинення виконання рішення в рамках звичайної або невідкладної процедури. Заявники не скористалися невідкладною процедурою, щоб попросити призупинити виконання рішень від 18 червня 1999 року. Не звернулися вони до неї і для того, щоб оскаржити накази про депортацію від 29 вересня 1999 року, які замінили накази від 18 червня 1999 року.

70. Уряд визнав, що апеляції до Державної ради не є підставою для автоматичного призупинення виконання і що органи влади мали право, згідно із законодавством, не відкладати виконання наказу про депортацію на тій лише підставі, що до зазначеного судового органу подано апеляцію, навіть якщо це зроблено в рамках невідкладної процедури. Проте раніше апеляції до Державної ради були підставою для автоматичного призупинення виконання, і це дуже швидко призвело до величезного потоку апеляцій, подання яких стало частиною тактики затягування часу; така ситуація змусила законодавчу владу скасувати положення про автоматичне призупинення у 1991 році. Однак для забезпечення ефективності звернень до Державної ради як засобу юридичного захисту законодавці водночас запровадили невідкладну процедуру, відновивши тим самим справедливий баланс між двома фундаментальними цінностями Конвенції: належним здійсненням правосуддя й завершенням провадження у розумні строки, з одного боку, та ефективним судовим захистом, з іншого боку.

71. Процедура подання прохання про призупинення виконання судового рішення, передбачена положенням про невідкладну процедуру, є ефективним юридичним і практичним засобом, а отже, вона задовольняє вимоги статті 13.

З правової точки зору, практика Суду з даного питання не вимагає, щоб наявні засоби юридичного захисту спричиняли призупинення виконання судового рішення автоматично і в силу права. Навпаки, рішення у справі «Джабарі проти Туреччини» (*Jabari v. Turkey*, № 40035/98, п. 50, ECHR 2000-VIII), наприклад, показало, що самої лише правоможності видавати наказ про призупинення може бути досить для цілей статті 13. Державна рада має саме таку правоможність — видавати наказ про призупинення виконання в рамках невідкладної процедури.

Процедура, що застосовується у таких випадках, дуже швидка, тож заяви слід подавати до спливу строку, наданого іноземцеві на те, щоб покинути територію країни. У відповідних випадках заява може бути розглянута упродовж доби. Голова підрозділу Ради може, згідно з частиною другою статті 16 Королівського указу від 5 грудня 1991 року, яким було запроваджено термінову процедуру розгляду заяв у Державній раді, викликати сторони повісткою — навіть у неробочий день та за кілька годин до розгляду; саме так він часто діє у справах, пов'язаних із депортацією. Крім того, згідно зі статтею 33 Королівського указу іноземці мають право звернутися до голови з проханням видати розпорядження про вжиття тимчасових заходів, у тому числі накласти заборону на депортацію до закінчення провадження, згідно з невідкладною процедурою. Вдатися до цих процедур можна в будь-яку годину доби, а тому вони є ефективним юридичним засобом запобігти можливому наміру органів влади депортувати іноземця ще до того, як Державна рада ухвалить рішення відповідно до термінової процедури. У цьому зв'язку Уряд послався на практичну інструкцію Державної ради стосовно процедури, якої слід додержувати черговим службовцям у вихідні дні; з інструкції чітко зрозуміло, що в разі, коли органи влади не готові відстрочити виконання наказу про депортацію, необхідно розглянути заяву та ухвалити рішення до того, як захід буде виконано.

72. Уряд послався на численні рішення Державної ради щодо призупинення виконання наказів про депортацію іноземців згідно з невідкладною процедурою на підтвердження ефективності даного засобу в практичному плані. Так, за два судові роки (1997/1998 і 1998/1999), що передували подіям, які становлять предмет цього спору, адміністративний відділ Ради призупинив виконання рішень щодо іноземних громадян у 25,22 % випадків, пов'язаних із застосуванням зазначеної процедури. У голландському секторі відповідний відсоток становив 10,88 %.

73. Крім того, судова практика Державної ради містить приклади справ, у яких було призупинено або скасовано сам наказ покинути територію країни. Хоч у минулому справді траплялися випадки, коли Державна рада постановляла, що накази про депортацію є просто засобом виконання раніше виданих наказів з вимогою покинути територію країни, відтоді практика еволюціонува-

ла, тож тепер накази про депортацію розглядаються як адміністративні рішення, які можна оскаржувати. До того ж, хоч іноземці, які вже покинули територію країни, і справді втрачають зацікавленість у призупиненні виконання наказу про депортацію, проте вони зберігають інтерес у його скасуванні, якщо тільки не виїхали добровільно.

74. Насамкінець, Уряд стверджував, що ефективність засобу юридичного захисту не можна визначити без урахування політичного та правового контексту в Бельгії і, отже, без визнання за державою певного поля розсуду в даній справі. Право на ефективний засіб юридичного захисту не є гарантією права зловживати процесуальними нормами чи бути неправоздатним.

Нині перед Державною радою постала проблема серйозного зловживання процесуальними нормами, що підриває ефективність її діяльності, адже справи, пов'язані із застосуванням Закону про іноземців, уже становлять більше половини усіх справ, що їх вона розглядає. Вона не встигає оперативно розглянути переважну більшість заяв. За таких обставин законодавці мали на меті не обмежити доступ до адміністративних судів, а лише скасувати правило — те, що стосувалося автоматичного призупинення виконання рішення при поданні апеляції, — яке могло призвести до неочікуваних і катастрофічних наслідків у контексті Бельгії, які суперечили б принципів належного здійснення правосуддя, що лежить в основі статті 6 Конвенції.

75. Суд нагадав, що стаття 13 Конвенції гарантує наявність на національному рівні засобу юридичного захисту, покликаного реалізовувати передбачені Конвенцією права й свободи за суттю, незалежно від форми, у якій їх гарантовано в національному праві. Отже, зміст статті 13 становить вимога забезпечити національний засіб розгляду «небезпідставної скарги» по суті, відповідно до Конвенції, і надання належної компенсації. Діапазон зобов'язань Високих Договірних Сторін за статтею 13 залежить від характеру скарги заявника; проте засіб, що його вимагає стаття 13, має бути «ефективним» як у практичному, так і в правовому відношенні. «Ефективність» «юридичного засобу» в сенсі статті 13 не залежить від певності того, що результат розгляду буде сприятливим для заявника. Так само «орган», що згадується в зазначеному положенні, не обов'язково має бути судовим; проте якщо він не судовий, його повноваження та надані ним гарантії необхідно брати до уваги при визначенні, чи пов'язаний з ним засіб є ефективним. Далі, навіть якщо окремий засіб сам по собі не задовольняє вимоги статті 13 у повному обсязі, їх може задовольнити сукупність засобів, передбачених у національному законодавстві (див., серед багатьох інших джерел, рішення у справі «Кудла проти Польщі» (*Kudła v. Poland*) [GC], № 30210/96, п. 157, ECHR 2000-XI).

76. Однак, щоб стаття 13 була застосовною, скарга також має бути небезпідставною (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі Чагала, згадане вище, с. 1870, п. 147). У даній справі скарги за статтею 3, які Суд визнав явно необґрунтованими 13 березня 2001 року, були безпідставними. Отже, порушення статті 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 3 допущено не було.

77. Проте скаргу щодо порушення статті 4 Протоколу № 4 можна, на думку Суду, вважати небезпідставною.

78. Суд зауважив у цьому зв'язку, що вислання, про які йдеться, було здійснено на підставі наказів покинути територію країни, датованих 29 вересня 1999 року, які, за словами Уряду, було прийнято на заміну наказів від 3 березня і 18 червня 1999 року і по відношенню до яких існував засіб юридичного захисту в Державній раді, зокрема заява з проханням про відстрочення їх виконання відповідно до невідкладної процедури.

Заявники не скористалися зазначеним засобом, попри те, що їхній адвокат був поінформований про дані події та про становище своїх клієнтів о 22 год. 30 хв. 1 жовтня 1999 року і вважав, що він усе ще захищає їхні інтереси. Заявники не заперечують, що Державну раду можна вважати «національним органом» у сенсі статті 13, проте стверджують, що цей засіб недостатньо ефективний для того, щоб відповідати згаданому положенню, оскільки він не є підставою для автоматичного призупинення виконання. Отже, це питання потребує розгляду.

79. Суд вважає, що поняття ефективного засобу юридичного захисту відповідно до статті 13 передбачає, що цей засіб може запобігти виконанню заходів, які суперечать Конвенції і наслідки яких потенційно незворотні (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі Джабарі, згадане вище, п. 50). Отже, такі заходи несумісні зі статтею 13, якщо їх виконано до того, як національні органи влади вивчили питання їхньої відповідності Конвенції, хоча Високим Договірним Сторонам належить певне поле розсуду при визначенні, у який спосіб вони виконують свої зобов'язання, передбачені даним положенням (див. рішення у справі Чагала, згадане вище, с. 1870, п. 145).

80. У даній справі Державна рада мала розглянути скарги заявників по суті, коли вони звернулися з клопотанням провести судову перевірку. Беручи до уваги час, якого потребував розгляд цієї справи, і той факт, що заявникам загрожувало вислання, вони також звернулися з клопотанням про відстрочення виконання рішення згідно зі звичайною процедурою, хоча Уряд стверджує, що зазначена процедура була недоречною за даних обставин справи. На думку Уряду, заявникам слід було скористатися невідкладною процедурою.

Однак Суд повинен зауважити, що клопотання про відстрочення згідно зі звичайною процедурою було одним із засобів юридичного захисту, яким, як свідчить документ, що містить рішення генерального комісара від 18 червня 1999 року, заявники могли скористатися для оскарження даного рішення. Оскільки, відповідно до цього рішення, заявники мали тільки п'ять днів на те, щоб покинути територію країни, тоді як звернення з проханням про відстрочення згідно зі звичайною процедурою самі по собі не є підставою для призупинення виконання судового рішення, а Державній раді надається сорок п'ять днів на те, щоб ухвалити рішення за такими зверненнями (стаття 17 (4) консолідованих законів щодо Державної ради), сам лише той факт, що подання такої заяви згадувалось як наявний засіб, міг щонайменше ввести заявників в оману.

81. Не є підставою для призупинення виконання судового рішення і заява з відповідним проханням, подана в рамках невідкладної процедури. Проте Уряд підкреслював, що голова колегії може в будь-який час — навіть у неробочий день та за кілька годин, що часто трапляється при розгляді справ, пов'язаних з депортацією, — викликати сторони повісткою, з тим щоб заяву можна було розглянути і, якщо це доречно, видати наказ про відстрочення виконання наказу про депортацію до того, як її здійснено. Слід зауважити, що органи влади юридично не зобов'язані дочекатися рішення Державної ради, перш ніж виконати наказ про депортацію. Саме з цієї причини Державна рада, наприклад, видала практичну інструкцію, згідно з якою при одержанні клопотання про відстрочення в порядку невідкладної процедури секретар суду повинен, на прохання судді, зв'язатися з Відомством у справах іноземних громадян, щоб уточнити призначену дату репатріації і провести підготовку до здійснення процедури, що відповідає обставинам. З приводу цієї системи необхідно зробити два зауваження.

82. По-перше, неможливо виключити ризик того, що в системі, у якій рішення про відстрочення приймаються у відповідь на клопотання і на власний розсуд, можливі неправомірні відмови, зокрема у випадку, коли пізніше суд своєю ухвалою по суті все ж таки скасує наказ про депортацію як такий, що суперечить Конвенції, наприклад, якщо заявник зазнав поганого поводження у країні призначення або його депортацію було визнано частиною колективного вислання. У таких випадках засіб, до якого вдався заявник, виявиться недостатньо ефективним для цілей статті 13.

83. По-друге, навіть якщо ризик помилки на практиці настільки незначний, що його можна знехтувати — за відсутності надійних даних Суд не може це перевірити, — все одно слід зауважити, що вимоги статті 13, а також інших положень Конвенції становлять гарантію, а не просто заяву про намір або практичну домовленість. Це один із наслідків верховенства права, один із засадничих принципів демократичного суспільства, притаманний усім статтям Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Ятрідіс проти Греції» (*Iatridis v. Greece*) [GC], № 31107/96, п. 58, ECHR 1999-II).

Однак, як видно, органи влади не зобов'язані відстрочити виконання наказу про депортацію на період розгляду заяви, поданої згідно з невідкладною процедурою — навіть на мінімальний розумний період, який би дав Державній раді можливість ухвалити рішення стосовно такої заяви. Крім того, на практиці саме Державна рада має з'ясувати наміри органів влади щодо запропонованого вислання і вжити відповідних заходів, але, як виявляється, вона не зобов'язана цього робити. Насамкінець, лише на підставі інструкції для внутрішнього користування секретар Державної ради, діючи за розпорядженням судді, має зв'язатися з цією метою з органами влади, і зовсім незрозуміло, якими можуть бути наслідки, якщо він цього не зробить. Зрештою, іноземець не має жодних гарантій, що Державна рада та органи влади у кожному випадку дотримуватимуться такої практики, що Державна рада ухвалить рішення чи бодай розгляне справу

до того, як його буде вислано, або що органи влади нададуть хоча б мінімальний розумний період на розгляд заяви.

З огляду на кожен із зазначених чинників, певності щодо реалізація даного юридичного засобу надто мало, щоб говорити про задоволення вимог статті 13.

84. Що стосується надмірної завантаженості Державної ради та ризику зловживання процесуальними нормами, Суд дійшов висновку, що, подібно до статті 6 Конвенції, стаття 13 покладає на Високі Договірні Сторони зобов'язання організувати свої судові системи таким чином, щоб їхні суди могли задовольнити її вимоги (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Зюсманн проти Німеччини» (*Süßmann v. Germany*) від 16 вересня 1996 року, *Reports* 1996-IV, с. 1174, п. 55). У цьому зв'язку слід підкреслити важливість статті 13 для збереження допоміжного характеру системи Конвенції (див., *mutatis mutandis*, згадане вище рішення у справі Кудли, п. 152).

85. У підсумку, заявники не мали засобу юридичного захисту, який задовольняв би вимоги статті 13 щодо оскарження судового рішення згідно зі статтею 4 Протоколу № 4. Отже, було допущено порушення статті 13 Конвенції, і заперечення проти скарги на порушення статті 4 Протоколу № 4 (див. пункт 57 вище) має бути відхилене.

VI. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

86. У статті 41 Конвенції сказано:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

87. На думку заявників, оцінка моральної шкоди, завданої їм внаслідок порушень Конвенції, залежить від того, які заходи Бельгія зобов'язується запровадити в майбутньому для забезпечення виконання рішення Суду в повному обсязі. Отже, вони висловили бажання розпочати з Бельгією переговори щодо наслідків цього рішення.

88. Уряд не висловив жодного міркування з цього приводу.

89. Суд зазначив, що, за умови моніторингу з боку Комітету міністрів, держава-відповідач вільна вибирати засоби, за допомогою яких вона виконає своє правове зобов'язання згідно зі статтею 46 Конвенції, причому такі засоби мають узгоджуватися з висновками, викладеними в рішенні Суду (див. рішення у справі «Скоццарі та Дж'юнта проти Італії» (*Scozzari and Giunta v. Italy*) [GC], № 39221/98 і 41963/98, п. 249, ECHR 2000-VIII). Отже, Суд вирішив, що недо-

цільно відкладати це питання на майбутнє. Керуючись принципом справедливості, він присудив заявникам 10 000 євро за завдану їм моральну шкоду.

В. Судові витрати

90. Заявники вимагали 19 850 євро на відшкодування судових витрат. Вони вказали складові цієї суми як компенсації за послуги трьох адвокатів, які представляли їх у Суді.

91. Уряд доводив, що адвокати заявників не можуть вимагати безпосередньої виплати гонорарів згідно зі статтею 41 і що самі заявники повинні сплатити гонорари (за винятком випадку, коли вони не мають достатніх коштів на це, але тоді вони повинні подати прохання про надання юридичної допомоги, чого вони не зробили). Зробивши це застереження, Уряд погодився виплатити суму, яка відповідала б серйозності скарг, які було визнано обґрунтованими.

92. З урахуванням обставин справи, і зокрема того факту, що заявників було депортовано з Бельгії, Суд визнав вимоги, висунуті від імені заявників, прийнятними. Керуючись принципом справедливості, він дійшов висновку, що сума, зазначена у вимозі, все ж таки надмірна, і вирішив знизити її до 9 000 євро.

С. Відсотки у разі несвоєчасної сплати

93. Згідно з наявною у Суду інформацією, передбачена законом відсоткова ставка, чинна в Бельгії на день ухвалення цього рішення, становить 7 % річних.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД

1. *Відхиляє одноголосно* попереднє заперечення Уряду проти скарг за пунктами 1, 2 і 4 статті 5 Конвенції щодо невичерпання всіх можливих національних засобів юридичного захисту.

2. *Постановляє одноголосно*, що допущено порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.

3. *Постановляє одноголосно*, що порушення пункту 2 статті 5 Конвенції допущено не було.

4. *Постановляє одноголосно*, що допущено порушення пункту 4 статті 5 Конвенції.

5. *Постановляє*, чотирма голосами проти трьох, що допущено порушення статті 4 Протоколу № 4 до Конвенції.

6. *Постановляє одноголосно*, що порушення статті 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 3 допущено не було.

7. *Постановляє*, чотирма голосами проти трьох, що допущено порушення статті 13 Конвенції у поєднанні з Протоколом № 4.

8. *Постановляє*, шістьма голосами проти одного:

- а) що держава-відповідач має виплатити заявникам упродовж трьох місяців з дня, коли рішення Суду стає остаточним згідно з пунктом 2 статті 44 Конвенції, такі суми:
 - i) 10 000 (десять тисяч) євро за моральну шкоду;
 - ii) 9 000 (дев'ять тисяч) євро за судові витрати;
- б) що зі спливом згаданих вище трьох місяців до остаточного розрахунку на названі суми нараховуватиметься простий відсоток у розмірі 7 % річних.

9. *Відхиляє одноголосно* решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Учинено французькою мовою і повідомлено письмово 5 лютого 2002 року, відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Підпис: Ж.-П. Коста,
Голова Суду

Підпис С. Долле,
Секретар Суду

Відповідно до пункту 2 статті 45 Конвенції та пункту 2 правила 74 Регламенту Суду, до цього рішення додано такі окремі думки:

- а) окрему думку п. Веліара, яка частково збігається і частково не збігається з позицією більшості суддів;
- б) окрему думку п. Юнгвірта (до якого приєднався пан Куріс), що частково не збігається з позицією більшості суддів.

Парафовано: Ж.-П. К.

Парафовано: С. Д.

ОКРЕМА ДУМКА СУДДИ ВЕЛІАРА,
ЯКА ЧАСТКОВО ЗБІГАЄТЬСЯ І ЧАСТКОВО НЕ ЗБІГАЄТЬСЯ
З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ СУДДІВ

Пункти 1 і 4 статті 5 Конвенції

1. Я поділяю думку Суду, що обставини, за яких заявників було позбавлено свободи, становлять порушення пунктів 1 і 4 статті 5 Конвенції.

2. Конвенція вимагає, щоб будь-яке позбавлення свободи здійснювалося «відповідно до процедури, встановленої законом». Хоча слова «відповідно до процедури, встановленої законом» посутньо стосуються внутрішнього законодавства і тому стверджують «необхідність виконання відповідної процедури, встановленої цим законом», проте у справі «Вінтерверп проти Нідерландів» (*Winterwerp v. the Netherlands*) (рішення від 24 жовтня 1979, серія А, № 33, с. 19–20, п. 45) Суд все ж таки додав: «...сам національний закон повинен відповідати Конвенції, зокрема загальним принципам, передбаченим у ній прямо чи опосередковано».

3. Таким чином, хитрощі, до яких вдалася бельгійська поліція, потрібно розглянути у світлі «загальних принципів» Конвенції. Методи й тактику поліції тільки тоді можна вважати коректними й чесними, коли вони пропорційні цілям, яких влада намагається досягти, оскільки принцип пропорційності є загальним принципом Конвенції. У своїй практиці Суд застосовував його в багатьох справах (зокрема у практиці, пов'язаній з пунктами 2 статей 8–11, а також зі статтею 14), і цей принцип можна вважати частиною тієї вимоги статті 5, що людей можна позбавити свободи лише «відповідно до процедури, встановленої законом». Метод, застосований поліцією міста Гент, тобто хитрощі, є, на мій погляд, несумісним із принципом пропорційності. Люди, яких позбавили свободи, не були злочинцями. Це були нелегальні іммігранти, прохання яких про надання притулку було відхилено. Так, Суд справедливо відмовився виключити можливість допустимості деяких хитрощів, до яких удається поліція з метою ефективнішої боротьби зі злочинністю (див. пункт 41 рішення), проте в даній справі поліція м. Гент здійснювала не кримінальне розслідування, а адміністративну процедуру примусового вислання. Хоча держави мають право висилати нелегальних іммігрантів у дієвий спосіб, і хоча, можливо, існує небагато задовільних альтернатив, а ті, які є, у деяких випадках можуть спричинити однаково негативні наслідки для іммігрантів та їхніх дітей, однак використання таких хитрощів, як ті, до яких вдалася поліція міста Гент, створює небезпеку того, що органи державної влади загалом сприйматимуться як не варті довіри у своїх адміністративних відносинах з іноземцями, які нелегально перебувають на території країни. На мою думку, такий наслідок означає, що хитрощі, до яких вдалася поліція міста Гент, суперечать принципу пропорційності. У державі, яка керується принципом верховенства права, нелегальні ім-

мігранти не є особами, позбавленими прав. Вони повинні мати змогу довіряти повідомленням адміністративних органів влади, що стосуються їх.

4. Пункт 4 статті 5 Конвенції гарантує кожному, кого позбавлено свободи, право на звернення до суду. Я поділяю думку Суду, що у даній справі засіб захисту в колегії з питань затримання був недоступним (див. пункт 45 рішення). Крім того, Суд справедливо посилається на справу Фокса, Кемпбелла і Гартлі (див. пункт 55 рішення). У зазначеній справі заявників тримали під вартою впродовж приблизно тридцяти та сорока чотирьох годин. Наступного дня після їхнього арешту заявники подали клопотання про провадження в порядку *habeas corpus*, однак їх було звільнено до розгляду клопотань суддею. Суд постановив, що не було необхідності вивчати скаргу заявників за пунктом 4 статті 5 по суті, оскільки кожного з них було швидко звільнено до розгляду підстав їхнього затримання в суді. У цій справі позбавлення свободи тривало п'ять днів, а не всього лише кілька годин. З огляду на тривалість затримання, Бельгія повинна була гарантувати право на звернення до суду, попри свій намір звільнити заявників одразу після вислання.

Стаття 4 Протоколу № 4

5. Я не поділяю думку більшості стосовно того, що було допущено порушення статті 4 Протоколу № 4.

Суд мав спиратися на визначення «колективного вислання», яке він дав у давнішому рішенні від 23 лютого 1999 року, постановленому першою секцією Суду у справі Андрика (див. пункти 58–59 рішення). Заходи, що примушують іноземців як групу покинути територію країни, не становлять колективного вислання, якщо їх вжито після і на підставі розумного та об'єктивного розгляду особистих обставин кожного з іноземців, що входять до групи. Отже, Бельгію було визнано винною в порушенні статті 4 Протоколу № 4 не лише тому, що заявників репатріювали (літаком) як групу, а тому, що більшість палати мала сумніви у тому, що справді відбувся розумний та об'єктивний розгляд особистих обставин заявників. Я не поділяю цих сумнівів.

6. Прохання заявників про надання притулку були відхилені рішеннями Відомства у справах іноземних громадян від 3 березня 1999 року, що їх 18 червня 1999 року генеральний комісар у справах біженців та осіб без громадянства залишив без зміни. Більшість визнає, що зазначені рішення були вмотивованими і приймалися після розгляду особистих обставин іноземців. На мій погляд, особисті обставини заявників були побіжно розглянуті також і втретє. Того дня, коли їх було заарештовано, поліція м. Гент зв'язалася з Відомством у справах іноземних громадян, щоб з'ясувати, чи хтось із заарештованих має дозвіл залишитись у Бельгії. Той факт, що декому з них було дозволено повернутися додому після того, як їхні особисті обставини було перевірено і з'ясувалося, що їхній імміграційний статус у порядку, показує, що навіть на цій пізній стадії процедури депортації було проведено остаточний розгляд обставин в індивідуальному порядку.

7. В основі сумнівів більшості суддів лежить той факт, що заходи з депортації було здійснено на підставі наказу покинути територію країни, датованого 29 вересня 1999 року, в якому містилося посилання виключно на пункт 2 частини першої статті 7 Закону про іноземців і не згадувалися жодні особисті обставини цих людей, крім тієї, що вони вже провели в Бельгії більше трьох місяців. На мій погляд, заходи, здійснені 29 вересня 1999 року, не можна розглядати у відриві від більш ранніх рішень щодо процедури, пов'язаної з клопотанням про притулок. Особисті обставини заявників було розглянуто двічі або й тричі, що є достатнім обґрунтуванням вислання. Надавши значення тому фактові, що останній наказ покинути територію не містив посилання на клопотання заявників надати їм притулок, а також на рішення від 3 березня і 18 червня 1999 року, більшість, як видається, ввела суто формальний елемент у визначення поняття «колективне вислання». У цьому питанні більшість мала керуватися рішенням у справі Андрика, у якому Суд постановив: «той факт, що приймаються схожі рішення у справах кількох іноземців, не є підставою для висновку, що відбувається колективне вислання, якщо кожному було надано можливість викласти компетентним органам аргументи проти свого вислання в індивідуальному порядку».

8. Сумніви більшості суддів ґрунтуються також на «кількох фактах», пов'язаних із примусовим висланням заявників (див. пункт 62 рішення). На мою думку, ці факти не могли жодним чином вплинути на рішення у справах заявників, ухвалені після розгляду їхніх особистих обставин, а, отже, не можуть бути підставою для таких сумнівів. Таким чином, той факт, що 24 серпня 1999 року генеральний директор Відомства у справах іноземних громадян написав генеральному комісарові у справах біженців та осіб без громадянства листа, в якому повідомив його про свій намір швидко розглянути заяви громадян Словаччини з проханням надати притулок, з тим щоб дати подальшим заявникам чіткий негативний сигнал, вочевидь не міг вплинути на рішення проти заявників, прийняті раніше, *in tempore non suspecto*, Відомством у справах іноземних громадян (3 березня 1999 року) та генеральним комісаром у справах біженців та осіб без громадянства (18 червня 1999 року). Справді, Відомство генерального комісара є «національним органом, незалежність якого гарантована законом і який надає процедурні гарантії іноземцеві» (касаційний суд Бельгії, 23 січня 2001 року). Інші факти, на які посиляється більшість, пов'язані з ефективним проведенням репатріації групи. Вони стосуються подій, які сталися наприкінці вересня і, отже, не можуть бути підставою для сумнівів більшості щодо рішень, ухвалених проти іноземців 3 березня 1999 року і 18 червня 1999 року. Справді, більшість сама визнає, що репатріація групи не суперечить статті 4 Протоколу № 4, якщо проведено розумний та об'єктивний розгляд особистих обставин іноземців. Репатріація групи осіб — варіант, який національні органи влади вільні вибрати з міркувань ефективності та економії, — вочевидь не може відбутися без попередньої підготовки.

Статті 35 і 13 Конвенції

9. Я не поділяю думку більшості стосовно того, що звернення до Державної ради Бельгії з проханням про відстрочення виконання наказів про депортацію від 29 вересня 1999 року згідно з невідкладною процедурою не було засобом юридичного захисту, яким заявники мали скористатися, перш ніж подати заяву до Європейського суду з прав людини (стаття 35 Конвенції), і не становило ефективного засобу юридичного захисту (стаття 13 Конвенції), який давав заявникам можливість домогтися задоволення своїх скарг.

10. Що стосується скарг за статтею 4 Протоколу № 4 стосовно заходів, ужитих 29 вересня 1999 року, та обставин, за яких їх було підготовлено і виконано 5 жовтня 1999 року, коли іноземців як групу було вислано літаком, єдиний відповідний засіб юридичного захисту, що потребує вивчення, — це заява до Державної ради Бельгії про відстрочення виконання заходів від 29 вересня 1999 року згідно з невідкладною процедурою.

Більшість справедливо не взяла до уваги апеляцію заявників до генерального комісара у справах біженців та осіб без громадянства проти рішення Відомства у справах іноземних громадян від 3 березня 1999 року. Хоча такі апеляції спричиняють автоматичне призупинення виконання судового рішення, заявники вочевидь не могли адресувати скарги щодо порушення статті 4 Протоколу № 4 генеральному комісарові, оскільки він прийняв рішення 18 червня 1999 року, тоді як скарги стосувалися підготовки та виконання заходів, ужитих 29 вересня 1999 року. З тих самих причин звернення заявників до Державної ради 3 серпня 1999 року також не слід було брати до уваги. Справді, заява з проханням відстрочити виконання згідно із звичайною процедурою — а саме нею скористалися заявники, — не є підставою ні з правового, ні з практичного погляду для призупинення виконання. Єдиним доречним засобом юридичного захисту, що давав заявникам можливість домогтися задоволення своїх скарг, було клопотання відстрочити виконання заходів від 29 вересня 1999 року в рамках невідкладної процедури.

11. Що стосується доступності зазначеного засобу, більшість справедливо зауважила, що адвокат заявників був «поінформований про дані події та про становище своїх клієнтів о 22 год. 30 хв. 1 жовтня 1999 року і вважав, що він усе ще захищає їхні інтереси» (див. другий абзац пункту 78 рішення). З цього випливає, що адвокат заявників міг подати клопотання про відстрочення згідно з доступною цілодобово невідкладною процедурою, що було б рівнозначне заяві про термінову судову заборону.

12. Що стосується ефективності такого засобу юридичного захисту, то, як засвідчує ряд рішень Державної ради, на які послався Уряд, клопотання про відстрочення виконання в порядку невідкладної процедури має реальні шанси на успіх. Уряд не тільки продемонстрував на численних прикладах, що дану процедуру можна виконати дуже швидко, а й вказав на велику кількість рішень, якими Державна рада ефективно призупинила накази про вислання в

рамках невідкладної процедури. Що стосується успішності заяв, поданих згідно із зазначеною процедурою, то статистичні дані, наведені сторонами в Суді, виявилися дуже різними: за словами заявників, її рівень становить 1,36 %, тимчасом як Уряд надав документ, виданий канцелярією Державної ради, у якому сказано, що цей рівень становить 25,22 %. Суд, необізнаний з використаними методами підрахунку, цілком слушно не вдався до спроби з'ясувати причину розбіжності між даними сторін. Та як би то не було, слід нагадати, що ефективність засобу юридичного захисту не залежить від певності того, що результат розгляду буде сприятливим для заявника; достатньо, щоб перспективи успіху були реальними. З огляду на пряму дію статті 4 Протоколу № 4 у бельгійському праві, зрозуміло, що Державна рада Бельгії має повноваження відстрочити виконання будь-якого заходу колективного вислання, забороненого зазначеним положенням.

13. Проте, на думку більшості, звернення до Державної ради Бельгії з клопотанням про відстрочення виконання в порядку невідкладної процедури не задовольняє вимог статті 13 Конвенції, оскільки здатність такого звернення забезпечити призупинення виконання судового рішення надто непевна. У цьому зв'язку необхідно вказати передовсім на те, що, згідно з практикою Суду, ефективність засобу юридичного захисту залежить від його здатності призупиняти виконання тоді, коли у скаргах ідеться про порушення статті 3 Конвенції. Взявши до уваги «незворотний характер шкоди, яка може статись, якщо матеріалізується ризик катування або поведження, яке принижує гідність», Суд заявив, що заходи, проти яких застосовується засіб юридичного захисту, не повинні виконуватися до того, як їх розглянули національні органи влади. Проте у даній справі Суд визнав скаргу за статтею 3 Конвенції явно необґрунтованою (див. ухвалу щодо прийнятності від 13 березня 2001 року) і, отже, безпідставною для цілей статті 13 (див. пункт 76 рішення). Таким чином, у цій справі очевидно, що заявники не перебували під загрозою катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження або покарання у країні свого походження, Словаччині, після свого вислання.

14. Навіть якщо пристати на погляд більшості, що ефективність засобу юридичного захисту, пов'язаного зі скаргою стосовно порушення статті 4 Протоколу № 4, залежить від його здатності забезпечити призупинення виконання судового рішення, необхідно зауважити, що, згідно з практикою Суду, засіб не обов'язково має спричиняти автоматичне призупинення; достатньо, щоб він мав таку здатність «на практиці» (див. рішення у справах «Сорінг проти Сполученого Королівства» (*Soering v. the United Kingdom*) від 7 липня 1989 року, серія А, № 161, с. 48, п. 123, і «Вільвараджа та інші проти Сполученого Королівства» (*Vilvarajah and Others v. the United Kingdom*) від 30 жовтня 1991 року, серія А, № 215, с. 39, п. 125).

15. У цій справі звернення до Державної ради у порядку з невідкладної процедури не спричиняє автоматичного призупинення, однак воно може мати ту саму здатність на практиці, оскільки подати заяву можна цілодобово. Рішення

за цією процедурою Державна рада ухвалює впродовж кількох годин, зокрема й у вихідні дні. Усі заяви за невідкладною процедурою реєструються автоматично і розглядаються за участі сторін. Державна рада може зобов'язати сторони з'явитися у призначене місце через кілька днів або й годин. У цьому контексті механізм дії даної процедури видно з документа для внутрішнього користування. У ньому сказано: «У випадках, пов'язаних з "іноземцями", на прохання судді секретар повинен зв'язатися з Відомством у справах іноземних громадян, щоб уточнити призначену дату репатріації і попросити підтвердити її факсом. ... У випадках, пов'язаних з перспективою швидкої репатріації, ... матиме сенс видати наказ про особисту присутність заявника». Оскільки наказ з'явитися особисто є обов'язковим до виконання, держава не може здійснити вислання іноземця. Крім того, Державна рада може, у рамках тієї самої процедури, видати наказ про вжиття невідкладних тимчасових заходів, який має форму судової заборони на вислання іноземця до завершення провадження.

16. Уряд стверджував, що ці процедурні елементи гарантують здатність звернення призупинити виконання судового рішення на практиці. Слід зауважити, що заявники не вказали хоча б на одну конкретну справу, у якій іноземця, що звернувся до Державної ради з клопотанням призупинити виконання в порядку невідкладної процедури, було вислано до закінчення розгляду його заяви. Так само вони не навели жодного прикладу неефективності повноважень Державної ради у таких провадженнях. За відсутності будь-яких доказів такого характеру резонно припустити, що на практиці заява, подана в порядку невідкладної процедури, має здатність призупиняти виконання. Справді, у пункті 66 рішення більшість так підсумувала аргументи заявників: «Зокрема, що стосується засобів юридичного захисту, пов'язаних зі зверненням до Державної ради в порядку невідкладної процедури, заявники визнали, що насправді рішення Державної ради було ухвалено до виконання наказу про депортацію, проте вони стверджували, що закон не гарантував цього і що адміністративні органи влади мали повне право виконати наказ про депортацію, не дочекавшись зазначеного рішення». Цей аргумент, коректний з погляду закону, рівнозначний твердженню, що заява не спричиняє призупинення виконання автоматично, проте має таку здатність на практиці.

17. Високим Договірним Сторонам надається поле розсуду при визначенні, у який спосіб вони виконують свої зобов'язання, передбачені статтею 13 Конвенції. Суд підкреслив цей засадничий принцип у згаданій вище справі Вільвараджі та інших. У зазначеній справі, в якій також ішлося про примусове вислання іноземця, чиє прохання про притулок було відхилено, Суд зауважив: «Проте стаття 13 не заходить настільки далеко, щоб передбачати якусь конкретну форму засобу юридичного захисту, тож Високим Договірним Сторонам надається поле розсуду при визначенні, у який спосіб вони виконують свої зобов'язання, передбачені даним положенням» (там само, с. 39, п. 122). На мою думку — і цей чинник, як мені уявляється, є вирішальним у даній справі — поле розсуду має бути ширшим, коли, як у даній справі, скарга за статтею 3 Конвен-

ції визнана явно необґрунтованою і, отже, безпідставною з погляду статті 13 Конвенції.

18. З цієї причини я вважаю, що звернення до Державної ради з клопотанням про призупинення виконання в порядку невідкладної процедури слід було визнати доступним і ефективним національним засобом юридичного захисту, таким, яким заявники повинні були скористатися (стаття 35) і який є достатньо ефективним, щоб відповідати вимозі статті 13 Конвенції.

ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ ЮНГВІРТА,
ДО ЯКОГО ПРИЄДНАВСЯ СУДДЯ КУРІС,
ЩО ЧАСТКОВО НЕ ЗБІГАЄТЬСЯ
З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ СУДДІВ

Я поділяю думку більшості, що було допущено порушення пунктів 1, 2 і 4 статті 5 Конвенції. Проте я не поділяю думку, що було допущено порушення статті 4 Протоколу № 4, так само як і статті 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 4 Протоколу № 4. Причини цього такі.

Що стосується відповідності статті 4 Протоколу № 4, кожен з перших двох заявників звернувся з клопотанням про надання притулку, яке спочатку було визнано неприйнятним у рішенні Відомства у справах іноземних громадян на тій підставі, що заявники не надали достатніх доказів того, що їхнє життя було під загрозою внаслідок однієї з причин, передбачених у Женевській конвенції щодо статусу біженців. Генеральний комісар залишив без зміни рішення Відомства у справах іноземних громадян про відмову заявникам у дозволі залишитися в країні. У справі п. Чонки його рішення було вмотивоване тим, що п. Чонка без поважних причин не з'явився на призначену йому співбесіду. Що стосується пані Чонкової, то приблизно на двох сторінках комісар виклав свої міркування про основні суперечності в її свідченнях і висловив серйозні сумніви у тому, що їй можна вірити.

Кожне рішення супроводжувалося наказом покинути територію країни. Оскільки заявники не виконали його, було вжито заходів для їх примусового вислання. Заявникам було вручено повідомлення з вимогою з'явитися до поліційної дільниці міста Гент, де мали завершити розгляд матеріалів їхніх справ. Поліція м. Гент зв'язалася з Відомством у справах іноземних громадян. Іноземців, клопотання яких про надання притулку були відхилені і які не мали права залишатися в Бельгії на будь-яких інших підставах, було взято під варту і репатрійовано у складі групи. Той факт, що декому з них дозволили повернутися додому після того, як їхні особисті обставини було перевірено і з'ясувалося, що їхній імміграційний статус у порядку, показує, що навіть на цьому пізньому етапі процедури депортації було проведено остаточний розгляд обставин в індивідуальному порядку.

Той факт, що накази про вислання було виконано стосовно групи осіб і що близько сімдесяти іноземців — громадян Словаччини були разом репатрійовані літаком, не означає, що мало місце «колективне вислання» у сенсі статті 4 Протоколу № 4, оскільки особисті обставини кожного висланого іноземця були розглянуті тричі. Те, що останні рішення, датовані 29 вересня 1999 року, не містять посилання на підстави для рішень від 3 березня 1999 року і 18 червня 1999 року, а спираються лише на нелегальне становище даних осіб (див. пункт 2 частини першої статті 7 Закону про іноземців), не змінює того факту, що особисті обставини іноземців були розглянуті, і є достатнім обґрунтуванням цих вислань. У цьому зв'язку я погоджуюся з думкою, висловленою в рішенні у справі «Андрик проти Швеції» (див. пункт 58 рішення): «той факт, що приймаються схожі рішення у справах кількох іноземців, не є підставою для висновку, що відбувається колективне вислання, якщо кожному було надано можливість викласти компетентним органам аргументи проти свого вислання в індивідуальному порядку».

Мало того, це положення, на мою думку, не забороняє державам збирати разом — з метою економії або ефективності — людей, котрі після завершення провадження мають бути вислані до тієї самої країни.

Ці міркування ведуть мене до висновку, що порушення статті 4 Протоколу № 4 допущено не було.

Що стосується статті 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 4 Протоколу № 4, то, згідно з практикою Суду, Високим Договірним Сторонам надається поле розсуду при визначенні, у який спосіб вони виконують свої зобов'язання, передбачені статтею 13 Конвенції. Крім того, коли стверджується, що запланований захід наражатиме певну особу на ризик поводження, забороненого статтею 3 Конвенції, тоді лише такий засіб юридичного захисту, що має здатність призупиняти виконання судового рішення — якщо не автоматично, то принаймні на практиці, — слід вважати ефективним засобом юридичного захисту згідно зі статтею 13 Конвенції (див. рішення у справах «Сорінг проти Сполученого Королівства» від 7 липня 1989, серія А, № 161, с. 48, п. 123, і «Вільвараджа та інші проти Сполученого Королівства» від 30 жовтня 1991 року, серія А, № 215, с. 39, п. 125).

Хоча клопотання про відстрочення виконання рішень від 29 вересня 1999 року в порядку невідкладної процедури, з яким заявники могли звернутися до Державної ради, не має здатності автоматичного призупинення, та на практиці воно таку здатність має, з огляду на спосіб реагування на нього.

Невідкладною процедурою можна скористатися цілодобово. Згідно з цією процедурою, Державна рада може ухвалити рішення упродовж кількох годин, зокрема у вихідні дні. Усі заяви за невідкладною процедурою реєструються автоматично і розглядаються за участі сторін. Державна рада може зобов'язати сторони з'явитися у призначене місце через кілька днів або й годин. У цьому контексті механізм дії даної процедури видно з документа для внутрішнього

користування. У ньому сказано: «У випадках, пов'язаних з "іноземцями", на прохання судді секретар повинен зв'язатися з Відомством у справах іноземних громадян, щоб уточнити призначену дату репатріації і попросити підтвердити її факсом. ... У випадках, пов'язаних з перспективою швидкої репатріації, ... матиме сенс видати наказ про особисту присутність заявника». Оскільки наказ з'явитися особисто є обов'язковим до виконання, держава не може здійснити вислання іноземця.

Крім того, Державна рада може, у рамках тієї самої процедури, видати наказ про вжиття невідкладних тимчасових заходів, який має форму судової заборони на вислання іноземця до завершення провадження. Уряд навів кілька прикладів того, наскільки ефективним є цей механізм на практиці, зокрема щодо іноземців, утримуваних у закритому центрі в очікуванні вислання, які змогли подати заяву в порядку невідкладної процедури.

Що стосується успішності заяв, поданих згідно із зазначеною процедурою, то статистичні дані, наведені сторонами в Суді, виявилися дуже різними: за словами заявників, її рівень становить 1,36 %, тимчасом як Уряд надав документ, виданий канцелярією Державної ради, у якому сказано, що цей рівень становить 25,22 %. Імовірно, ця різниця є наслідком застосування різних методів підрахунку. Та як би то не було, слід нагадати, що ефективність засобу юридичного захисту не залежить від певності того, що результат розгляду буде сприятливим. У даній справі Уряд навів таку велику кількість рішень про відстрочення виконання наказу про вислання, ухвалених згідно з невідкладною процедурою, що резонним буде висновок про ефективність даного засобу.

Насамкінець, заявники могли звернутися з клопотанням про відстрочення виконання рішень від 29 вересня 1999 року в порядку невідкладної процедури, проте не зробили цього. Цей засіб юридичного захисту задовольняє вимоги статті 13. З цієї причини я вважаю, що порушення зазначеного положення допущено не було і що попереднє заперечення Уряду проти скарги щодо порушення статті 4 Протоколу № 4 є обґрунтованим.